

МЕТАФОРИЧНИ МОДЕЛИ НА СПОРТНАТА ПОБЕДА В БЪЛГАРСКИ И РУМЪНСКИ ЕЗИК

Паола Георгиева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (България)

METAPHORICAL MODELS OF SPORTS VICTORY IN BULGARIAN AND
ROMANIAN

Paola Georgieva

Sofia University “St. Kliment Ohridski” (Bulgaria)

ORCID ID: 0009-0000-6895-2014

E-mail: paolag@uni-sofia.bg

Abstract: This text aims to compare and analyze the metaphorization of sports victory in Bulgarian and Romanian. The linguistic material has been collected based on current sports events in which national athletes from Bulgaria and Romania have achieved results reflected in the media space. The research task is to trace the processes of conceptualization in both languages, as they are not related, though both are part of the Balkan language area. The approach to the material under consideration is based on cognitive semantics interpreted through the theory of conceptual metaphor by George Lakoff and Mark Johnson in *Metaphors We Live By*. Conceptual metaphor is informally defined as a way of thinking about one domain through the lens of another domain. The material presented focuses on linguistic representation to determine what similarities and differences are observed in metaphorical units.

Keywords: conceptual metaphor, cognitive semantics, media discourse, Bulgarian, Romanian, victory, sport.

МЕТАФОРИЧНИ МОДЕЛИ...

Резюме: Настоящият доклад има за цел да съпостави и анализира метафоризацията на спортната победа в български и румънски език. Езиковият материал е събран въз основа на актуални спортни събития, в които национални състезатели от двете държави са осъществили постижения, отразени в медийното пространство. Задачата на изследването е да проследи процесите на концептуализация в двата езика, тъй като те не са родствени, но са част от балканския езиков съюз. Подходът към разглеждания материал се основава на когнитивната семантика, интерпретирана посредством теорията за концептуалната метафора на Джордж Лейкф и Марк Джонсън в „Metaphors We Live By“. Концептуалната метафора неформално се определя като начин да се мисли за една област през призмата на друга област. Приведеният езиков материал се фокусира върху езиковата репрезентация с цел да бъде установено какви сходства и различия се наблюдават при метафоричните единици.

Ключови думи: концептуална метафора, когнитивна семантика, медийна реч, български език, румънски език, победа, спорт.

Настоящият доклад има за цел да анализира и съпостави метафоризацията на спортната победа в български и румънски език. Езиковият материал е събран въз основа на актуални спортни събития, в които национални състезатели от България и Румъния са осъществили постижения, отразени в медийното пространство на двете държави. Спортните събития са Световното първенство по волейбол за мъже, проведено се във Филипините в градовете Пасай и Кесон Сити от 12 до 28 септември 2025 г., и Световните първенства по вдигане на тежести за мъже и за жени, проведени се във Фьорде, Норвегия през октомври 2025 г. Медийният дискурс, който е използван за това изследване, обхваща печатни издания, държавни и частни медии, уебсайтове и социални мрежи. Критерият за подбор на езикови примери е свързан с метафорични единици, чрез които са представени победите на националните атлети на международни форуми. Обемът на корпуса, върху който се основава анализът, съдържа приблизително сто словоупотреби. Фокусът на това изследване е върху езиковата репрезентация с цел да бъде установено какви сходства и различия се наблюдават при процесите на метафоризация. Задачата на изследването е да проследи процесите на концептуализация в двата езика. Българският и румънският език са част от балканския езиков съюз, но принадлежат към различни генеалогични групи (Lyutakova 2018).

Подходът към разглеждания материал се основава на когнитивната семантика, интерпретирана посредством теорията за концептуалната метафора на Джордж Лейкф и Марк Джонсън. В нея е залегнала идеята за това, че метафората не е само вид

стилистично средство, което е пожелателно за говорещия, а има главна роля в човешката мисловна дейност като фундамент, който съдържа културна информация за носителите на езика. Същността ѝ се състои в осмисляне и преживяване на явленията от един род в термините на друг род, съчетавайки две различни сфери на базата на определена логическа връзка (Lakoff, Johnson 2002). Концептуалната метафора по неформален начин се определя като метод да се мисли за една област през призмата на друга област.

Традиционната дефиниция за метафората, поддържана от Аристотел, я представя като стилистично средство, като вид украска на речта, целяща да постигне емоционално въздействие. През 80-те години на XX век представата за определението на метафората се изменя. Това се осъществява чрез изследването „Metaphors We Live By“ на Джордж Лейкъф и Марк Джонсън (Lakoff, Johnson 2002). Според двамата учени, когато става дума за метафора, тя трябва да се разбира и дефинира като концептуална такава, тъй като начинът, по който мислим и действаме, е метафоричен. Монографията очертава метафората като част от мисловната дейност на човека, а не като литературен троп. Концептуалната метафора съдържа информация за културата на носителите на даден език. Тя се разглежда като основно средство, чрез което ежедневните преживявания и осмислянето на човешкия опит се съдържат в него. Полско-австралийската езиковедка Анна Вежбицка изследва връзката между живота на едно общество и лексиката на езика на неговите носители.

В съвременното един от основните информационни ресурси са медиите. Езикът им трябва да е разбираем и да не съдържа двусмислици, за да достига информацията до широка обществена аудитория. Представянето на новини в спортната медийна реч се характеризира с установени жанрови норми и истинност на фактите. Отразяването на важни спортни събития от световна величина, които вълнуват обществото, е наситено метафорично. А метафоризацията представлява изкристализирането на неясен образ към познат такъв, което се опира на преживяванията от човешкия ежедневен опит.

Думата „победа“ в Онлайн речника на българския език на Института за български език при Българската академия на науките е представена със следната дефиниция: **ПОБЕДА** ж. **1.** Надделяване над противник, постигане на успех в сражение, битка, война и под. (RBE < [ТЪРСЕНЕ НА победа В РЕЧНИК НА БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК \(ОНЛАЙН\)](#) >). Думата *victorie* в румънския език означава победа, нейната дефиниция в Онлайн тълковния речник на румънски език (DEX 2009 – 2026 < [victorie - definiție și paradigmă | dexonline](#) >) е следната: **VICTÓRIE**, *victorii*, s. f. **1.** Succes repurtat asupra inamicului într-un război, într-o bătălie, într-o revoluție (armată); **2.** Succes obținut într-o

МЕТАФОРИЧНИ МОДЕЛИ...

competiție sportivă, într-un concurs, la un examen etc. (мой превод: **ПОБЕДА**, *победи*, същ. име, ж. **1.** Постигнат успех над враг във война, битка, революция (военна); **2.** Постигнат успех в спортно състезание, в конкурс, на изпит и под.).

Спортният успех провокира множество емоции, продиктувани от положителните реакции на обществото. Победата в спорта изразява всеобщата радост от постигнатия резултат. Нейното представяне неминуемо е наситено с емоционално-оценъчното отношение посредством езиковите ресурси и в двата езика. Победата в спорта предизвиква национален и обществен отзвук. В своята същност е абстрактно явление. В българския и румънския език наблюдаваме следните метафорични схеми:

СПОРТНАТА ПОБЕДА Е НЕОЧАКВАНО ЯВЛЕНИЕ

Български език: *дар, абсолютна магия, чудо, феномен, сбъдната мечта, подарък*

Румънски език: *un dar, o magie absolută, un miracol, un fenomen, un vis devenit realitate, un cadou*

И в двата езика успехите, с които се увенчават спортистите, са определяни като неподозирани от обществото, като по този начин се обуславят резервите за възможен успех. Наблюдава се противоречие спрямо предварителните очаквания за загуба в състезанието. Спортната победа в обществените нагласи се представя като явление, което е изненадващо и невероятно събитие.

СПОРТНАТА ПОБЕДА Е ИСТОРИЧЕСКО ЯВЛЕНИЕ

Български език: *Аспаруховата конница е забелязана пред Белия дом, златна история, битка за честта на нацията, триумф, истинска битка, златна страница в историята, лъвският скок*

Румънски език: *o istorie de aur, lupta pentru onoarea națiunii, un triumf, o adevărată bătălie, o pagină de aur a istorie*

Чрез науката за миналото на народите победата в спорта бива възприемана в българския и румънския език. Описанието ѝ се осъществява посредством исторически събития, към които се правят препратки. При някои от тях не наблюдаваме припокриване в двата езика, тъй като засягат конкретни реалии, характерни само за дадена култура. Също така са използвани и понятия от военната терминология. Наблюдават се и клишета в областта на спортната стилистика.

СПОРТНАТА ПОБЕДА Е ПОСОКА

Български език: *тази висота, най-високото стъпало, връх, на покрива на света, на върха на света.*

Румънски език: *această înălțime, cea mai înaltă treaptă, un vârf, pe acoperișul lumii, pe vârful lumii.*

В двата езика метафоризацията на спортната победа протича през призмата на ориентационните метафори. Опозицията горе (победа) – долу (загуба) е изразена чрез структуриране на възприятието от ежедневието на човека, който предполага позиционирането на щастливите събития в посока нагоре, а противоположните им – надолу.

СПОРТНАТА ПОБЕДА Е ГОДИШНО ВРЕМЕ

Български език: *американско лято, филипинска есен.*

Румънски език: без еквивалент в румънския език.

В българския език спортната победа олицетворява годишен сезон, който е определен от мястото на провеждане на състезанието. По този начин двуплановата семантика на метафората разгръща потенциала си, като дава допълнителна и детайлна информация за конкретното събитие. Такова езиково явление, свързано с годишен времеви цикъл, не е характерно за румънския език и поради тази причина е разгледано отделно.

СПОРТНАТА ПОБЕДА Е ПРИМЕР

Български език: *пример за наши и чужди, достойно лице, урок по характер*

Румънски език: *un exemplu pentru noi și străini, demn de respect, o lecție despre caracter*

Като образец за подражание в български и румънски език се наблюдава представата за успеха в спорта. Тя бива пример, лице и дори урок, който е достоен, за да очертае характерните за нацията качества в двата езика.

СПОРТНАТА ПОБЕДА Е КНИГА

Български език: *историята е пренаписана, прочели до последната страница, изядохме ги с кориците, вписаха имената си със златни букви, златна страница*

МЕТАФОРИЧНИ МОДЕЛИ...

Румънски език: *istoria a fost rescrisă, și-au scris numele cu literele de aur, o pagină de aur*

Спортната победа в българския и румънския език се разглежда като книга, в която може да се пише със злато и която може да бъде пренаписана. В българския медиен дискурс се среща и употребата на фразеологизми, съдържащи компоненти с части от книга, и типични за спортната стилистика клишета.

СПОРТНАТА ПОБЕДА Е МЕДИЦИНСКО ЯВЛЕНИЕ

Български език: *сърцата туптят в един ритъм, електрошок на сърцето*

Румънски език: *inimile bat într-un singur ritm, un șoc electric al inimii*

Спортната победа в български и румънски език бива представяна и посредством медицински понятия, които са познати на голяма част от обществото. Тя се възприема и преживява чрез термини от областта на медицината.

СПОРТНАТА ПОБЕДА Е НАДЕЖДА

Български език: *лъч надежда, връща надеждата, надеждата е жива, вяра, лъч светлина*

Румънски език: *o rază de speranță, să restabilim speranță, speranța este vie, o credință, o rază de lumină*

Победата в спорта в български и румънски език се характеризира с очакванията за още по-добри времена и благополучие. Придружена е с увереност, че желаното събитие не е само действително за настоящия момент, а и ще продължи да се развива в бъдеще. Победата в спорта е надежда, която съществува или която е възвърната. Тя бива и вяра, която поддържа националния дух.

СПОРТНАТА ПОБЕДА Е ФИЗИЧЕСКО ТЯЛО

Български език: *блестяща победа, ярка победа, светла победа*

Румънски език: *o victorie strălucitoare, o victorie strălucită, o victorie luminoasă*

Спортната победа може да излъчва топлина, светлина и блясък. По този начин и в двата езика се изобразява забележителният успех. Чрез физическите функции се засилва и подчертава нейната значимост.

Приведеният емпиричен материал показва, че спортната победа се концептуализира по сходен начин в двата езика. В българския език се наблюдава по-

голяма склонност да се образуват метафори в сравнение с румънския. Като най-продуктивни метафорични схеми могат да бъдат определени спортната победа като историческо явление, като посока и като надежда. Метафоричните единици представят националноспецифичните нагласи на обществото, което се обединява около постигнатите високи спортни постижения, припознавайки ги като важен исторически и културен момент. Културните импликации на успеха в спорта изобразяват състезателите като герои в съвремието и модел за подражание. В колективното съзнание на носителите на езика съществува специфична картина на света, отразяваща опита на съответната култура. Териториалното съседство на двете страни и интензивното взаимодействие в културен и езиков аспект имат ключова роля за достигането до този извод.

Библиография:

DEX 2009–2026: Dicționarul explicativ al limbii române. 2009–2026. [Date of entering 16.03.2026] <<https://dex.ro/>>.

Lakoff, Johnson 2002: Lakoff, G., Johnson. M. *Metaphors We Live By*. Chicago: The University of Chicago, 2002.

Lyutakova 2018: Lyutakova, R. *Nova balgarska i rumanska leksika sled 1989 g.* Sofiya: UI “Sv. Kliment Ohridski”, 2018. [*Лютакова 2018*: Лютакова, Р. *Нова българска и румънска лексика след 1989 г.* София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2018.]

RBE: Rechnik na balgarskiya ezik (online): [Pregledan 16.03.2026] < <https://ibl.bas.bg/rbe/> >. [*РБЕ*: Речник на българския език (online): [Прегледан 16.03.2026] < <https://ibl.bas.bg/rbe/> >]